



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

Propositio III. Historiae in Novo Testamento scriptae, veraces sunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

PROPOSITIO II. III.

23

duntaxat sententia, negliguntur verba, quam cum utraque ἀποδείξει recitantur. Sic ipsi Novi Testamenti Scriptores à Veteri testimonia proferre solent.

XVIII. Denique ad id quod objici potest, plerosque Novi Testamenti libros fuisse ab Hæreticis aliquibus repudiatos, ideoque non constantem fuisse omnium in admittendis iis consensum, ac proinde genuinos haberi non posse, expedita est ac proclivis responsio, hoc ipso in approbandis iis Ecclesiæ consensum apparere, quod quicumque illorum labefactare tentarunt fidem, ab Ecclesia exterminati sunt. Nempe quem quisque Novi Testamenti librum vāsanīa suā putabat adversari, hunc scilicet calculo suo damnabat. Hinc Manichæi quasdam Novi Testamenti partes causæ suæ opportunas recipiebant, reliqua aspernabantur, quorum audaciam hac ætate imitati sunt Anabaptistæ. Hinc Evangelium secundum Ebræos probabant Ebionitæ, reliqua parvipendebant. Hinc selecta quadam excipiebant ex Lucæ Evangelio Marcionistæ, alique ipsorum gregales; Cerinthus vero, & Carpocrates totum penitus repudiabant. Nempe sic unusquisque causæ suæ serviebat. Evangelium Johannis spreverunt Alogi, quod Dei λόγος, quem prædicaverat Johannes, non agnoscerent. Similes ob causas Acta Apostolorum non admittebant Severiani; Pauli quoque Epistolas abjiciebant iidem, & Elcesaitæ. Unus utrisque error, sed variis partibus illudebat. Media incedit Christi Ecclesia, & quem ab initio tramitem tenuit, huic constanter insistere perseverat. Patet ergo luculenter ex superioribus genuinos esse libros Novi Testamenti. Quod erat probandum.

Tertium argumentum.

PROPOSITIO SECUNDA.

Coætanei sunt libri Novi Testamenti.

I. **E**X superioris Propositionis veritate pendet hujus probatio. Nam cum genuinos esse libros Novi Testamenti demonstraverimus, sequitur scriptos esse eo circiter tempore quo feruntur esse scripti, juxta primam Definitionem. Atqui feruntur esse scripti iis circiter temporibus, quibus res in iis scriptæ contigerunt, nempe non longe post obitum Christi, in ipsis Ecclesiæ primordiis, cum jam caelesti gratia roborati Apostoli, novæ Legis mysteria Judæis primum, deinde orbi universo promulgarent. Coætanei sunt autem libri, qui iis circiter temporibus sunt scripti, quibus res in iis scriptæ contigerunt, uti Definitione secunda tradidimus: unde sequitur coætaneos esse libros Novi Testamenti. Quod erat probandum.

Probatur secunda Propositio.

PROPOSITIO TERTIA.

Historiæ in Novo Testamento scriptæ, veraces sunt.

I. *Probatur ex consensu Scriptorum Novi Testamenti, & suffragiis exterorum, veraces esse historias, II. de Johanne Baptista, Jacobo fratre Jesu, Jesu ipso, & aliis in Novo Testamento commemoratis; III. iterum de Jesu; IV. tum de ejus patria & parentibus; V. de nova stella Magis visa, & de infantibus ab Herode occisis; VI. de virtutibus Jesu, VII. ejusque morte; VIII. de Solis defectione, & terræ motu, quæ moriente Jesu contigerunt. IX. Refelluntur nonnulli, qui hanc Eclipsim, & hunc terræ motum esse negant ea, quæ à Phlegonte notata sunt. X. De morte Jacobi fratris Domini. XI. Expenditur memorabile Josephi testimonium de Christo Jesu, & defenditur. XII. Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. XIII. Secundum argumentum. XIV. Tertium argumentum. XV. Quartum argumentum. XVI. Quintum argumentum. XVII. Sextum argumentum. XVIII. Seorsum refellitur Tanaquilli Fabri dissertatio super hoc Josephi testimonio de Christo Jesu. XIX. De editis à Discipulis*

PROPOSITIO III.

24

Christi prodigiis. XX. De virtutibus Christianorum. XXI. De Christiana Religionis incrementis, & Christianorum martyriis. XXII. Christo Jesu divini honores tributi ab aliquibus Romanorum Imperatoribus. XXIII. Defenditur adversus Casaubonum Lampridii testimonium de Templis Jesu Christo ab Hadriano exstructis. Πόλεμος. I. Jesus est Messias.

Probatum ex consensu Scripturam Novi Testamenti; & suffragis exteriorum, veraces esse historias.

I. **V**erax ea est historia, quemadmodum scicit Axioma secundum, quæ res gestas ita narrat, uti narrantur in multis libris coætaneis, vel ætati proximi, qua res gestæ sunt. Scriptæ autem in Novo Testamento historiae sunt ejusmodi. Facilis est assumptionis hujus probatio. Cum enim coætaneos esse constet Novi Testamenti scriptores, & singulæ illius historiae, paucis quibusdam exceptis, non ab uno aliquo ex illis, sed ab omnibus uno consensu traditæ sint; puta quæ Matthæus de Christi Jesu morte scripsit, à Marco eadem, & à Luca, & à Johanne, & à Paulo scripta sint, qui Matthæo coætanei fuerunt; plane fatendum est scriptas in Novo Testamento historias, ita narrare res gestas, uti narrantur in multis libris coætaneis. Verum ad pleniorum Propositionis hujus assertionem, Ethnicorum etiam, qui ætatis hujus proximi fuerunt, aliorumque qui disenserunt à Christianis, testimonio pugnabimus. Minime vero ad id necesse est singula Jesu, Apostolorumve Acta repetere, vel alio etiam pertinentis Novi Testamenti historias persequi, quod ab Eusebio factum est: nos illustriora tantum Christi, Christianorumve gesta ac casus hac tractatione complectemur, ut pote quorum præcipue controversa est fides, & ex quorum confirmatione reliquorum probatio consequitur.

de Johanne Baptista, Jacobo fratre Jesu, Jesu ipso, & aliis in Novo Testamento commemoratis;

II. Ac primum Johannem cognomento Baptistam Judæos ad virtutem & pietatem adhortationibus excitasse, aquæ lavacrum dimittendis peccatis adhibuisse, multos ad se allexisse, & ab Herode demum cæsum fuisse, testis est Josephus uterque, Matthiades, & Gorionides. Meminit ille quoque Jacobi fratris Christi Jesu, Christianæ adeo ipsius, ut mox demonstrabo fusus; meminit Quirini, Pontii Pilati, Festi, & Felicis; meminit Caiptæ; meminit Johannis, & Alexandri, quorum nomina capituli Actorum quarto Lucas inseruit; meminit Herodis, Herodiadis, & Agrippæ, in iisque commemorandis Novo Testamento consentit.

iterum de Jesu, Joseph. Antiq. lib. 20, cap. 8. Sueton. in Claud. cap. 25.

III. Iisdem temporibus vixisse in Judæa virum quemdam, nomine Jesum, nemo opinor, tam obductæ frontis est qui infitari audeat, neque tot retro sæculis extitit quisquam qui negaret. Si quis fecerit tamen, os ei occludet Josephus; tum Ethnicus insignes, Suetonius, Tacitus, Plinius Junior, Porphyrius, Phlegon Trallianus, Celsus, Numenius, Lucianus; item Trajanus, Antoninus Pius, & Marcus Philosophus, alii que sexcenti.

tum de ejus patria, & parentibus; Cels. apud Origenem, contr. Cels. libr. 1.

IV. Viculo terræ Judææ ortum fuisse Jesum, pauperula puella, fabri materia-rii uxore, victum opera sua quaritante natum, in Ægyptum profugisse agnoscit Celsus Christiani nominis hostis infensissimus. Bethlehemi natum probant Tabulæ Censuales Romanorum, ad quas provocabat Justinus in Apologia secunda, & Tertullianus sæpe adversus Marcionem, & Chrysostomus. Professio illa, quam in Augusti censu ediderunt Josephus, & Maria Jesu mater, ac Jesus ipse infans, in tabulis diligenter relata est, tabulæ ipsæ in archivis aservatæ sunt, neque earum fidem tam confidenter appellassent vetusti illi Christianæ doctrinæ defensores, nisi perspectam eam probe & exploratam habuissent. Quo validissimum sane veritatis argumentum continetur. Præterea spelunca, in qua Jesum filium peperit Maria, ab ipsis Christianæ Religionis adversariis sequenti ævo Bethlehemi ostendebatur, & in ea fuisse Jesu Christianorum doctoris ac magistri cunabula prædicabant. Testis Origenes in libris contra Celsum: testis & Eusebius, qui sua ætate idem fieri solitum narrat ab incolis loci, fama ipsis à majoribus tradita. Itaque locum hunc templo Helena mater, donarius Constantinus filius decorarunt. Atque hinc etiam ad sedem in eo figendam, ejusque sanctitatem per Epistolas celebrandam invitatus est Hieronymus. Nec illic Jesum in lucem editum negant Judæi: imo id ultro agnoscit R. David Ganz in Gemine Davidis.

Euseb. Dem. libr. 7, cap. 2.

de nova stella Magis visis, & de infantibus ab Herode occisis; Macrobius, Saturn. lib. 2, c. 4. de virtutibus Jesu,

V. Novum sidus post Christum natum apparuisse, ad eumque Magos venisse, non diffidet Julianus, sed ad causas naturales stellæ ortum accommodare studet. Atrocem Herodis adversus infantes, suumque adeo filium sævitiam memorabili dicto Augustus persecutus est, *Præstare Herodis porcum esse, quam filium.* Auctor Macrobius in Saturnalibus, cujus verba suo loco accuratius expendemus.

VI. Prophetam fuisse Jesum, futuraque ab eo cognita & prædicta tradidit in Chronicis Phlegon, Hadriani Imperatoris libertus. Edita ab ipso prodigia confessi sunt infi-

Ebraei proceres, Thalmudici conditores operis, nec teterrimi Christi adversarii infatiati sunt, Celsus, & Julianus, quorum ille, cum rem negare non posset, falsam rei causam commentus est, incantamenta scilicet & praestigias, hic rem non negat, sed verbis elevare studet. Profligatam à Jesu, & coërcitam vim Dæmonum queritur Porphyrius; ubi non mirum esse ait peste urbes vastari, unde Æsculapius, alique Dii excellērent; quippe post admissum Jesu cultum nihil Deos hominibus vulgo prodesse.

VII. Mortem vero Christi quod attinet, tot eam monumentis, tam claris & insignibus consignatam reperies; nihil ut certius & manifestius memoria vetus tradiderit. Commemorabilis in eam rem Taciti testificatio, qua cum à Nerone Christianos exquisitis affectos supplicis dixisset, hæc addit: *Auctor nominis ejus Christus, qui Tiberio imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat.* Hinc Christus, ἀνοσο-λογομαχος, à Græcis appellatur: à Judæis vero usitato nomine, תלי, *Suspensus*; & Christiani, עובדי תלי. *Cultores Suspensi.* Et in Thalmudico libro Sanhedrin legitur: בערבו, פסח תלוי, *In vespera Paschatis suspenderunt Jesum.*

VIII. Mirabilis illa Solis defectio, & ingens terræ motus, quæ moriente Christo contigerunt, itidem narratur à Phlegonte illo supra laudato, libro Olympico-Chronicorum decimo tertio: *τῷ δ' ἔπει τὸ ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἐκλειψίς ἡλίου, μάλιστα τῇ ἐγνωσεσθῆσαν φερέσων, καὶ νύξ ὄρα εἰς τὸ ἡμέρας ἐγένετο, ὡς καὶ ἀστέρων ἐξαπὸ φαίνων. σεισμός τε μέγας καὶ ἐπιβωίας ἰσχυρότερος τὰ πολλὰ νικίας καταπέσειαν.* Quæ sic vertit Hieronymus: *Quarto autem anno cccii Olympiadis (is est scilicet Tiberii decimus octavus, qui annus Christo emortalis fuit) magna & excellens inter omnes quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta. Dies hora sexta ita in tenebrosam noctem versus, ut stella in celo vise sint, terræque motus in Bithynia Nicææ urbis multas ades subverterit.* Atque hæc ipsa in aliis Ethnicorum commentariis reperiri testatur in Chronicis Eusebii; testantur & alii. Quos inter præcipua est Thalli auctoritas, quem libro Historiarum suarum tertio eandem Eclipsim memorasse prodidit insignis temporum metator Africanus. Eandem autem notari & in Evangelistis, & in Phlegonte historiam tria ostendunt potissimum; quod in eundem annum utraque incidat, annum nempe Tiberii decimum octavum; quod eadem diei hora contigerit utraque, sexta nimirum; & quod insignis terræ motus utriusque admirabilitatem vehementer auxerit. Merito itaque Christianorum causam apud Ethnicos agens in Apologetico Tertullianus, miraculi hujus testes citat tabularia ipsorum & publica instrumenta, sive quæ à Recto-ribus Provinciarum, sive quæ ex instituto Cæsaris conficiebantur, in quæ diurna referebantur Acta Populi & Senatus. *Eodem momento, inquit, dies medium orbem signante Sole subducta est: deliquium putaverunt qui id quoque super Christo prædicatum non sciunt; & tamen cum mundi casum relatum in Archivis vestris habeatis.* Archiva eadem jam ante Nicomedæ coram Præside citaverat Lucianus Antiochenus martyr, cum diceret: *Consulite Annales vestros, invenietis Pilati temporibus, dum pateretur Christus, media die fugatum Solem, & interruptum diem.* Hoc Annalium nomine Acta publica sæpe notantur apud Historie Augustæ Scriptores. Accuratissima vero & attentissima observatione dignum est, quod habet nupera Sinensis Historia Hadriani Gressonii, adnotasse Sinas in rerum suarum monumentis, ad id tempus, in quod annum ætatis Christi tricesimum secundum nos Christiani conferimus, circa mensem Aprilem, solare deliquium præter ordinem naturæ & leges curricula Astrorum præfixas contigisse: qua rei novitate Quamvutium Imperatorem vehementer fuisse commotum.

IX. Factum itaque est imprudenter à Kepplero, viro alioqui candido, & Astronomica artis peritissimo, & contra ac Christianum hominem decuit, cum memoratam illam à Phlegonte Solis Eclipsim in annum secundum rejecit Olympiadis cccii, diem vero Novembris mensis vicesimum quartum. Nihilo magis ferri potest Gerardi Vossii, optimi itidem viri & eruditissimi ratio, cum aliam à Phlegonte notari vult Eclipsim, quam quæ in Evangelis descripta est. Cujus opinionis has causas affert. Phlegon, inquit, hanc Eclipsim pro naturali habuit. Unde id collegerit, non addit. At deceptum eum, perinde ut alios eximie eruditionis viros, verisimile est vocabulo Eclipsis, quod naturalem duntaxat sideris defectum significare rati sunt. Id quantum à vera ratione repulsum sit mox ostendero. Scripsit quidem Origenes non adnotasse Phlegontem plenilunio casum hunc contigisse. At neque interlunio factum id adnotavit. Quare rem in medio reliquit. At longe aliter verba Phlegontis interpretatus est Africanus: φλέγων, inquit, ἰσοπέτῃ πῶς ἐπέ κήσασεν ἐν παντοελίῳ ἐκλειπὲν ἡλίου γερονέναι; *Narrat Phlegon imperante Tiberio Cæsare Solis Eclipsim plenilunio contigisse.* Hæc extant in Chronographia Georgii Syncelli, Philoponus quoque, libro secundo De mundi creatione, Phlegontis testimonium longe aliis conceptum verbis repræsentat ac Eusebiius. *τὸτε τὸ σκότωσε, inquit, μᾶλλον δὲ τὸ νυκτός ταύτης καὶ φλέγων ἐν τῷ ὀλυμπιάσαν ἐμνήσθη.*

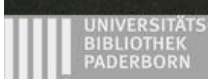
Talm. Barr. 4. lib. 6. Abodat Etlim, cap. 1. Cels. apud Orig. contr. Cell. lib. 2. Julian. apud Cyrill. lib. 6. contr. Julian. ejusq; mortis

Tacit. Ann. libr. 15.

de Solis defectio, & terra motu, quæ moriente Jesu contigerunt.

Tertull. Apolog. cap. 21.

Refellantur nonnulli qui hanc Eclipsim, & eundem terra motum esse negant ea quæ à Phlegonte notata sunt. Keppl. in Eclips. Voss. Harm. Evang. lib. 2. cap. 10. Origen. in Matth.



λέγα γὰρ ὅτι δολιχῶς (lege πῆρτω, ut legit ipse Philoponus pagina sequente) ἔπει τῷ
 ἑξακοσιοστῆς δολιχῶς ὀλυμπιάδος, ἐξήμετο ἡλίῳ ἐκλείψας σα ἡγροσιδίων φεήμεν. *Harum*
tenebrarum, vel hujus potius noctis meminit & Phlegon in Olympiadibus. Ait enim anno
quarto ducente sima secunda Olympiadis, contigisse Eclipsim Solis, cujusmodi nulla ante co-
gnita est. Quæ ne quis apud ipsum Philoponum mendosa putet, subjicit: ὅτι δὲ ὁ ἐν
τῷ ταυρῷ τῆ δευτέρῃ χριστῷ ἡγροσιδῆς τῷ ἡλίῳ ἐκλείψας, καὶ ἐξ ἑπεσας, ἐμνήσθη καὶ φλέγων,
φεήμεν ἡμῶν, ἐν τῷ λέγα γὰρ μὴ ἐξήμετο ἢ τριακτῶ ἐκλείψας πῶς φεήμεν χριστοῖς, ἐστὶ δὴλον.
Meminisse autem Phlegontem ejus Eclipsos, quæ contigit cum Christus Dominus de cruce
penderet, & non alterius, liquet primum ex eo quod ait superioribus temporibus cognitam non
esse Eclipsim hujusmodi. Quæ si germana Phlegontis lectio est, Eclipsim quidem voca-
verit Solis defectum hunc, sed cui Eclipsi numquam similis contigerit. Recte sane; nam
quocunq; modo Sol deficiat, ἐκλείψων dici potest, & omnis defectus, sive ordinarius,
sive extraordinarius, est ἐκλείψων. Testem damus Herodotum, qui Solem ait ἐκλεί-
δοσάναι, cum Xerxes trajecit in Græciam: ὀρμηθῆσαν δὲ οἱ, ὁ ἡλίῳ ἐκλείψων ἢ ἐν τῷ
ἔραυνῷ ἔδρῳ ἀφανῆς ἦν, ἔτι ἔτι νύκτων ἰόντων, ἀθεῖας τὴ τὰ μέγιστα ἀντὶ ἡμέρας τὴ νύξ
ἰσχυρο. Eo vero moriente, Sol suam in calo stationem deserens apparere desit, cum nulla tum
nubes essent, verum aere valde sūdo: & pro die nox facta est. Atqui ordinaria Eclipsis
hæc non fuit, sed Carneade & portentosa, ut demonstravit Petavius. De Carneade
sic differit Hesychius Illustris: καρνεάδης λίβου φηροσφου τελοσῆσαντῶ, ἡ σελῶν ἐξέ-
λιπτε, καὶ ὁ ἡλίῳ ἀμυδρῶ ἐγένετο. Carneade Libye Philosopho mortuo, defecit Luna, & Sol
obscurus factus est. Quæ verba Suidas descripsit. Vides Solem & Lunam simul defe-
cisse; quo casu incertum est: non usitati haud dubie fuerunt hi defectus: & tamen
Luna dicitur ἐκλειδοσάναι. Quare valde falluntur Scaliger, & Vossius, qui Phlegontem
significasse volunt naturalem Eclipsim. Fallitur etiam Origenes, qui quod apud Lu-
cam, pro eo quod vulgo legitur, καὶ σκότῶ ἐγένετο ἐφ' ὅλῳ τῷ γῆν ἕως ἄρας ἐναντίας,
καὶ ἰσοτιῶν ἡλίῳ. Et tenebra facta sunt in universam terram, usque in horam nonam, &
obscuratus est Sol: exemplaria nonnulla habuerint, καὶ σκότῶ ἐγένετο ἐφ' ὅλῳ τῷ γῆν,
ἕως ἄρας ἐναντίας, ἐκλείποντῶ ἡλίῳ. Et tenebra facta sunt in universam terram, usque in
horam nonam, deficiente Sole: supposita hæc opinatur ab Hæreticis, ad depravationem
sententiæ, ut reprehensionibus obnoxia essent Evangelia. Utcunq; enim scripserit
Lucas, eadem exurget sententia, ab omni reprehensione tuta. Fallitur & ipse Afri-
canus, qui Thallum reprehendit, quod hunc defectum Eclipsim appellaverit. Mala au-
tem fide Phlegontem citat Bodinus in pestilenti Dialogo, cui titulum fecit. De abdi-
tis rerum sublimium arcanis, in quo Judaicum omne suum virus evomuit. Fingit enim
Phlegontem Eclipsim hanc in annum quartum Olympiadis ccx contulisse, versante
Sole in Piscibus; cum anno quarto Olympiadis ccxx adscripserit Phlegon, de loco
Solis silerit. Falli denique videtur Tertullianus, cum ait loco proxime indicato:
Deliquium putaverunt, qui id quoque super Christo predicatum non scierunt: deliquium enim
vere fuit; at insolitum, & præter naturam. Sed redeamus ad Vossium; Terræ motum,
inquit, in Bithynia fuisse narrat Phlegon, at silet de terræ motu in Palæstina: nempe
singulas regiones motu hoc concussas percensere non instituerat, sed eam notare
satis habuit, quam vehementer afflictam, ac præ multis perculsam esse sciverat. Si
tam miraculosa, inquit, Eclipsis variis terris fuisset conspecta, non solus Phlegon
ejus meminisset. Vero, & meminit quidem Thallus; meminerunt & Sinenses: & ut
meminisset præter Phlegontem nemo, parum infituali argumento tribuimus. Eadem
quoque ratione usus jam ante fuerat Origenes, cum probare vellet Judæam solam
has tenebras sensisse; cujus rationis infirmitas convicta est. Poteramus & Dionysii
Areopagitæ testimonio pugnare, qui in Epistola ad Polycarpum, rem à se,
& ab Apolliphane Sophista, Heliopoli Ægypti observatam narrat: verum quoniam has
Dionysii Epistolas, aliasque ejusdem inscriptiones in controversiam vocari video, ne-
que sane immerito, si quid iudicio valeo, hæc prætermittimus.

Herod. libr. 7.

Petav. De doctr. temp. libr. 10. cap. 24.

Scalig. in Euseb. Chron. Origen. in Matth. Luc. 23. 44. 45.

De morte Jacobi fratris Domini. Gal. 1. 19. Euseb. Hist. libr. 2. cap. 23. Origen. libr. 1. & 2. contr. Cels. & in Matth. 11. Euseb. lib. 2. Hist. cap. 25. Joseph. Antiq. libr. 20. cap. 8.

X. Jacobi interitum, ejus qui fuit frater Christi, (ἀδελφῶν Græci appellant) quemque sibi visum fuisse tradidit Paulus, in literas retulit Hegepsippus, scriptor Apostolorum temporibus proximus, in quinto libro Commentariorum, cujus narrationem Historia sua Eusebius intexit. Casum eundem Jacobi, paulo quidem alter ac Hegepsippus, & Anani Pontificis, à quo letho datus est, crudelitatem disertis & insignibus verbis commemorat Josephus, atque id factum bonos omnes detestatos esse ait, hancque potissimum fuisse causam, cur Deus ejusmodi impietatem ulciscens teterrima strage Hierosolymam excinderet. Testimoniorum Josephi alterum recitat Origenes in libris contra Celsum, utrumque Eusebius, quorum nunc unum duntaxat apud Josephum reperire licet. Nos utrumque, quoniam ad rei memoriam illustrata sunt, & expressam Jesu Christi mentionem continent, hic recitabimus: ταῦτα ἡ συμβέβηκεν ἰσ-

δαίσις, κατ' ἀδίκην ἰακώβου τὴν διχαίαν, ὅς ἦν ἀδελφὸς ἰησοῦ, τὸ λεγομένον χριστὸν ἐπι-
 θησὶν διμωσάειν αὐτὸν ὄντα οἰ ἰουδαίῳ ἀπίκτιναν. Hac autem contigerunt Judæis, in
 tionem Jacobi justī, fratris Jesu, qui dicitur Christus: quoniam eum, cum justissimus esset,
 Iudei interfecerunt. Tum alibi: ὁ ἦ νεώτερος ἄνανος, ὃν πλὴν ἀρχιεροσύλῳ ἐπορεύῳ παρε-
 ληθέται, θεατὸς ἦν τὸν τέρπον, & πολυπῆς διαφειρήτης. ἀπὸ δὲ οὗ πῦρ ὃν ὁ ἄνανος
 καλεῖται σιμωδίων κελτίον, & ὠδύραζων εἰς αὐτὸ τὸν ἀδελφὸν ἰησοῦ, τὸ χριστὸν λεγομένον (ἰακώ-
 βος ὄνομα αὐτοῦ) καὶ πῦρ ἐτέρως, ὡς ὠδύραζων ἰακώβου κατηροσίαν ποιησάμενος, παρίδωκε
 λοδομοσύνης ὅσοι ἰεθουαίου ἐποικίεσται τῷ κ' πλὴν πόλιν εἶναι, & τὰ πᾶσι τὰς νόμους ἀκεί-
 ραίς, ἐατέως ἠνσχαν ὄντι τῶτω. Junior autem Ananus, quem summum sacerdotium assumpsisse
 diximus, confidens erat animo, & summopere audax. Talis ergo cum esset Ananus, judicium
 confessum cogit, & coram eo sitens fratrem Jesu, qui dicitur Christus, (Iacobo illi nomen
 erat) & alios quosdam, impacta illis dicit, tanquam violatarum legum, lapidibus necandos
 tradidit. Quicunque vero ex urbis incolis erant equiores, & leges accurate servabant, egre
 id tolerant. Prior locus est Josephi libris erasus est. Quem quoniam tam aperte & fiden-
 ter usurpant Origenes, & Eusebius, cum ille disputaret adversus Ethnicos, uterque
 vero in media Judæorum colluvie scriberet, & eum præterea designat Hieronymus,
 minime credi potest vel confictum ab iis fuisse, vel ab aliis, aut omnino suspectum
 fuisse & dubium. Simile & illud est, quod de Josepho prædicat Hieronymus, & post
 Hieronymum Freculphus, & Suidas, manifestissime eum confiteri decimo octavo An-
 tiquitatum libro, Iohannem Baptistam verè Prophetam fuisse, quod tamen illic nusquam
 occurrit. Ait alibi Suidas scripsisse Josephum, ὅτι ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ μὲν τῷ ἱερῶν ἠγά-
 ζει. Iesum in templo cum Sacerdotibus victimas adolevisse: quæ in ipsius libris hodie
 non comparent. Quid ergo? falsarios dicemus Origenem, Eusebium, Hieronymum,
 & alios: minime vero. Longe credibilis est hæc à Josephi libris expunxisse priscos illos
 Judæos, qui cum adversus patres suos tam memorabilem impietatis testificationem à
 gentili suo, clarissimo scriptore, literis consignatam pati non possent, hanc dolo ma-
 lo abolere conati sunt: atque ita majorum suorum cædes ac sævitiam fraudibus suis
 & nefariis artibus cumularunt. Atque id quidem tanto probabilius est, quanto faci-
 lius esse constat à scriptis detrahere quippiam, quam in ea infarcire.

XI. Id si sit, veri quoque fuerit haud absimile, pari vafritie inductum olim ef-
 fectus ab iis Josephi locum alium, doctorum contentionibus celebrem, in quo Christi
 Jesu virtus, prodigia, interitus, reditus in vitam, Prophetarum de eo vaticinia, &
 Christianorum constans adversus eum pietas, ac fides clarissime prædicantur. Id non
 abs re fuerit huc referre: Γίνεται ἡ κ' τῶτον τὸν χρόνον ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ εἰς τὰ ἀνδρα
 αὐτὸν λέγειν χριστὸν ἦν γὰρ ὠδύραζων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων, τῷ ἰησοῦ ἰακώβου
 ἀδελφῶν. & πολλὰς μὲν ἰουδαίως, πολλὰς δὲ ἑλληνικῶς ἐπηγάγοι. ὁ χριστὸς εἶπε ἦν & αὐ-
 τὸν ἐκείνους τῷ πρῶτον ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σωρῆν ἐπιτημηκότες πλάττει, ὅτι ἐπαύσαντο οἱ
 γε πρῶτον ἀμαρτήσαντες: ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς ἵκεται ἔχον ἡμέραν πάλιν ζῶν, τὸν δαίμον ἀποφύγοντα ταῦ-
 τα & ἄλλα μὲν ἐκ τῶν ἀπὸ ἐρηνοῦ ἐκείνους εἰς τὴν νῦν χριστιανῶν δόξῃ τῶν ὠνομασμένων
 οὐκ ἐπέλυσε τὸ πύλον. Fuit autem hoc tempore Iesus vir sapiens: si tamen virum illum oportet
 dicere. Erat enim mirabilium operum effector, magister hominum qui vera libenter am-
 plectuntur. Et plurimos quidem ex Judæis, plurimos etiam ex Gentibus ad se pertraxit. Hic
 erat Christus: cumque eum à primoribus gentis suæ accusatum Pilatus ad crucem damasset, ab
 eo diligendo non abstiterunt, qui primum cæperant. Nam post tertium diem redierunt ipsi ap-
 paruit: cum divini vates hæc, aliæque quamplurima admiranda de eo prædixissent. Neque ad
 hanc diem defecit denominatum ab eo Christianorum genus. Præclarum enimvero ad Chri-
 stiani dogmatis confirmationem testimonium, ut pote ab homine Judæo, magni-
 que nominis auctore profectum, si non anxia hominum nimis curiosorum & odiosa
 sedulitas pene illud labefactasset. Collecta sunt aliquot abhinc annis, & in unum li-
 bellum compacta, quæcunque ad huiusmodi examen recentiores Scriptores dispu-
 tarunt, aliis adulterinam, & à priscis Christianis pio dolo Historiæ Josephi assutam
 contententibus, aliis contra germanum Josephi factum esse defendentibus. Me vero
 quando instituti operis ratio non patitur quæstionem inexploratam prætermittere,
 meamque in re tot jam controversis explicata dissimulare sententiam, confidenter
 pronuntio me iis assentiri non posse, à quibus in dubium vocata est testimonii huius
 γνησιότης. Cur ita sentiam, facit constans & perpetuus codicum omnium Josephi, sive
 exaratorum calamo, sive typis impressorum, in eo retinendo consensus. Facit & Eu-
 sebio auctoritas, qui illud & in libris Demonstrationis Evangelicæ, & in Ecclesiastica
 Historia, tanquam legitimum & genuinum representavit. Expressit id quoque Lati-
 ne Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Retulit idipsum in Epistolas
 suas Isidorus Pelusiota: in Historiis vero suis consecrarunt Hermias Sozomenus, Geor-
 gius Cedrenus, & Nicephorus Callisti, & in Lexico suo Suidas, atque hinc por-

Hieron. De
 script. Eccles.
 in Josepho, &
 in Jacobo.
 Freculph. Tom.
 2. Chron. libr.
 2. cap. 5.
 Suidas in ἰα-
 κώβῳ.
 Suidas in ἰη-
 σοῦ.

Expenditur
 memorabile
 Josephi testi-
 monium de
 Christo Jesu,
 & defendi-
 tur.

Joseph. Antiq.
 libr. 18. cap. 4.

Euseb. Dem.
 Evang. lib. 4.
 Hist. libr. 1.
 cap. 11.
 Hieron. De
 script. Eccles.
 in Josepho,
 Isidor. Pelus.
 libr. 4. Epist.
 225.
 Sozom. libr. 1.
 cap. 1.
 Cedren. Hist.
 Comp. p. 196.
 Nicephor.
 Hist. libr. 1.
 cap. 39.
 Suid. in ἰα-
 κώβῳ.



ro continua serie ad nos usque propagatum est: quod ad probandam scriptio- nis *γρηγορίου* fati esse docuimus. Suadet idem praterea & ratio: nec enim probabile est Jo- sephum, scriptorem non indiligentem, cum res Judæorum persequeretur, de eo viro tacuisse, qui maximos in ea gente, ac per universum fere orbem excitavit motus, se- ctam de nomine suo condidit, complures habuit discipulos, & Christi sibi nomen assumpsit; quo solo celebrari potuit inter Judæos, apud quos magna erat Christi ex- spectatio, quique eorum nomina haudquaquam silentio pratermiserunt in suis Histo- riis, qui titulum hunc sibi arrogarunt. Quis cum putet elogio dignos censuisse Jo- hannem Baptistam, & Jacobum *ἀδελφόν*, indignum vero mentione Christum Je- sum existimasse, cujus longe clarius nomen fuit? cum præsertim Jacobum laudans, ut notum hunc faceret, fratrem esse scripserit Jesu, qui Messias dictus est, quem vi- delicet longe notioerem esse sciebat. Tantum certe abest, ut locum hunc à Josepho profectum mirer, ut potius mirabile mihi videatur, arbitrari potuisse quemquam de Jesu Josephum filuisse; neque quisquam est in Josepho non omnino peregrinus, qui non solitam ejus requireret diligentiam, si testificationem suam tante Jesu claritati non commodasset. Consentit ad hæc orationis filum, & dictionis color, talis nimirum, qualis Hellenistarum esse solet. Locutiones etiam quasdam observare licet Josepho fa- miliars. Has igitur habeo causas, cur germanam esse censcam hæc *Χριστῶν*, quæ sunt hujusmodi, ut non certioribus vel *γρηγορίου* scriptoris cujuscunque testimonium defendi posse putem.

Referuntur
argumenta
Adversario-
rum.
Primum ar-
gumentum.

XII. Nunc quid opponant Adversarii videamus. Origenem non uno loco aperte scripsisse aiunt, Jesum à Josepho non fuisse pro Christo agnitum; idem quoque Theo- doretum asseverasse: imo vero, vaticinia Prophetarum Messia *ωδελφῆν* Josephum, sive assentatorie, sive ex animi sententia, Vespasiano accommodasse; cum in hoc ta- men loco Jesus clarissimis verbis Messias fuisse dicatur: *ὁ χριστὸς ἐστὶν ἢ* Hic erat Chri- stus. Unde efficitur, vel hæc in Josephi exemplaribus, quibus usi sunt, non extitisse, vel pro falsis & suppositis habuisse. Ego vero respondeo in mutilos & Judæorum ma- nus expertos codices incidere potuisse Origenem, & Theodoretum, ut ostendam paulo post; ac proinde insigne hoc Josephi testimonium numquam vidisse. Fac tamèn vi- disse; aliter sumere potuerunt & debuerunt verba hæc: *ὁ χριστὸς ἐστὶν ἢ*, ac prima fron- te videntur esse sumenda: non enim id significatum voluit Josephus, Jesum esse re- vera Christum hunc, qui ab Israëlitis expectabatur, sed vulgata appellatione Chri- stum nominari fuisse solitum, quod alibi conceptis verbis expresserat: *ἰησοῦ τὸ χριστὸν λεγομένου* Jesu, qui Christus dicitur. Nam ita nuncupandi Jesu mos invaluerat. Sic Matthæus: *ὁ ἢς ἐβραϊστὶν ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστὸς* De qua natu est Jesus, qui vocatur Christus. Sic & hi etiam qui ab illo averfi erant: velut Pilatus cum diceret: *Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?* Et paulo post: *Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?* Impii quoque Satellites: *Προφητῶν* nobis, *Χριστὸς*, quis est qui te perussit. Et summi Sacerdotes cum Scribis: *Christus rex israel, descendat nunc de cruce.* Ethnicis etiam non alio nomine innotuerat, quam Christi. Un- de Suetonius in Claudio: *Judeos impulsore Chresto assidue tumultuantes Roma expulit.* Et Tacitus: *Auctor nominis ejus Christus, qui Tiberio imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat.* Nec aliter Plinius in Epistola ad Trajanum, & Lampri- dius in Alexandri Severi vita. Atque inde demum constata Christianorum appellatio. Audiendus Eusebius, qui in Evangelica Demonstratione sic differit: *ὁ δὲν ἔ μὲλλον ἀπάντων ἢ πάποτι παρ' ἑβραίοις συμμενωμένοι χρισθέντων, μόνον ἀνα πῦσαν τῶν οἰκου- μένων χριστὸς ὡς τὸ τοῖς πᾶσι ἐβραίοις, ἔ δ' ἔ ἀπὸ χριστιανῶν προσηγορίας τῶν συμπασαν ἐπὶ παντὶ οἰκουμενῶν.* Unde & præ cæteris omnibus, qui unquam apud Ebreos corporali unitio- ne sunt delibuti, solus per omnem terram Christus ab omnibus appellatus est, & nomine Chri- stianorum ex ipso ducto universum orbem complevit. Et in primo Historiæ: *ὁ δ' εἰς ἀπὸν ἡσυχίου ἀστωμάτα ἔ ἐσθες δυνάμειος μέγα ἔ ἐναργὸς περικύειον, τὸ μόνον ἀπὸν ἔ ἀπὸν- των ἢ πάποτι εἰστέη ἔ γυῖ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις καὶ ὅλοι τῷ κόσμῳ χριστὸν ἐσημύειδεν, ὁ μοδογείδεν τὸ ἔ μαρτυρεῖται ὡς ἀπάντων ἐπὶ τῇ προσηγορίᾳ, ὡς τὸ τὸ ἔλληνοι ἔ βαρβάρ- οισι μνησινδιδται.* Incorporæ autem & divine virtutis, quæ in ipso fuit, magnum & lucu- lentum indicium est, quod solus ipse ex omnibus, qui unquam extiterunt ad hanc diem, nunc quoque ab omnibus hominibus per universum orbem Christus vulgo appellatur, & ab om- nibus communi consensu & testificatione hoc celebratur coenomine, & à Græcis, ac Barbaris predicatur. Itaque cum dixit Josephus, *ὁ χριστὸς ἐστὶν ἢ*, suppleri voluit, *ὁ λεγόμενος*. Similis ἔλληνοι oportunitum nobis exemplum suppeditat *ἀδελφῆν*, hoc est tabella inscripta ἀντιζ, seu titulo crucis Christi: nam cum scripsit Pilatus: *Iesus Nazarenus Rex Judæorum*, subaudiri voluit, *à seipso dictus*: quod & adscribi postulabant Judæo- rum Pontifices. Jesum ergo Josephus perinde Christum esse voluit, ut Pilatus Regem

Matth. 1. 16.
Matth. 27. 17.
22.

Matth. 26. 68.
Marc. 15. 32.

Sueton. Claud.
cap. 25.
Tacit. Annal.
libr. 15. c. 44.
Lampriid. Alex.
cap. 29. & 41.
Euseb. Dem.
Evang. lib. 5.
& Hill. libr. 11.
cap. 3.

Joh. 19. 19. 21.

Judeorum. Sic intellexit Hieronymus: nam verba hæc, *ὁ Χριστός ἐστὶν Ἰησοῦς*, sic reddidit: *Et credebatur esse Christus*. Attendit ad sensum Auctoris, verba insuperhabuit. Quæ cum ita sint, minime mirum est dixisse Origenem, & Theodoretum, non eam fuisse probatam à Josepho sententiam, quæ Jesum esse Christum statuit; & Iosephum ipsum Prophetarum de venturo Christo prædicta alteri aptasse.

XIII. Objiciunt præterea plurimos è præcis Christianæ sectæ propugnatoribus tam valido testimonio causam suam numquam esse tutatos; non Iustinum, non Tertullianum, non alios plerosque; non Photium præcipue, qui Iosephi summarium & censuram dedit; non Iosephum ben Gorion, qui Historias suas Judaicas ad Iosephi Matthiæ filii exemplar expressit: quod fecissent utique, si vel cognita ipsis fuisset ista ipsorum, vel pro legitima eam habuissent. Nempe causæ fuerunt docti Judeorum, qui ex pluribus eam libris extriverant jam inde à primis post Iosephum temporibus; cum alia de Jacobi nece, de Johanne Baptista, de Jesu ipso supra memorata testimonia ab iisdem erasa esse vehemens, ut dixi, suspicio sit. Firmat conjecturam nostram Baronii adversus Judeos ex postulatio, à quibus abrafum fuisse scribit hoc Iosephi de Christo Jesu testimonium, in veteri quadam ipsorum membrana, qua Iosephi Historia de Græco in Ebraicam linguam conversa continetur. Hanc Baronii criminationem adversus Judeos cum falsitatis suspectam conjecturis suis facere voluit Casaubonus, parum certe æquum Baronio, spectata integritatis viro, se præbuit: facti enim erat; non juris controversia; in qua fidem probo viro derogare, qualem fuisse Baronium constat, hominis fuit nimio partium studio abrepti. Atqui vultur hodieque codex ille in Vaticana Bibliotheca, & Baronium absolvit. Firmat quoque nostram conjecturam, cum aliorum, tum præcipue Iustini consimilis adversus Judeos querela, dum proeaces & adulteras manus sacris ipsos Voluminibus intulisse ait, si quando perfidia ipsorum contrarium aliquid occurreret. Adulteratis ergo, & nobili hoc testimonio multatis plerisque Iosephi exemplaribus, fieri aliter non potuit, quam ut quicumque iis uterentur Christiani scriptores, patrocinium causæ suæ haudquaquam ex eo possent aspicere. In ejusmodi fortasse codicem incidit Photius. Quanquam, quod ad ipsum attinet, aliter factum puto: nec enim credibile est ignorasse virum summæ diligentie & doctrinæ, hunc locum in aliis Iosephi codicibus bene multis reperiri. Discere saltem id potuerat ex Eusebio, aliisque rei hujus testibus. Verum in Excerptis suis nullam tam clari testimonii iniecit mentionem, quippe nec totius *ἀρχαιολογίας* Iosephi *Ἐπιστολῆς*, aut epitomen dare instituerat. Legatur Tmema ipsius cccxxxviii: paucula tantum ibi de Herode selecta deprehenduntur. Si Iosephi testimonium de Christo Jesu, idcirco adulterinum esse creditur, quod à Photio prætermisum sit, adulterini quoque habeantur quatuordecim priores libri *ἀρχαιολογίας*, à Photio itidem illic prætermisum. Verum particulam tantum libri hujus delibavit. Itaque non *ἐπιτομή* inscripsit, quæ illuc attulit ex Iosepho, sed *ἐπιτομή*. Atque hanc ipsam *ἐπιτομήν* non ea fide descripsit, ut detrudere quicquam, vel adicere religio ipsi fuerit. Quædam in ea habentur, quæ non extant in Iosepho: cujusmodi hoc est: *ἐστὶν ἡρώδης ἑβραίου, ἀντιπάτρου τοῦ ἰδαμείου & ἡ ἀραβίας (ἡρώδης δ' ὄνομα αὐτοῦ) πατρὸς, ἐφ' ᾧ & Χριστός ὁ θεός ἠμῶν ἐν σαρκὶ τῷ ἡρώδῃ Ἰησοῦ παρθενομῆνος γεννηθέντα μὴ ἔσθ' & γεννῆς ἡρώδης, τῷ πῶν δεσπότης ἀμιχαρί, φονεὺς ὁ πολλῶν ἁγίων ἰσραήλ. Hic est Herodes, Antipatri Idumæi & Arabiæ (Cyprus autem nomen ipsi fuit) filius: sub quo Christus Deus noster pro salute nostri generis virgineo utero editus: adversus quem furore ætus Herodes, aberravit quidem à Domino, plurimorum autem infantium interfector fuit. Si adjudicamus Iosepho, quæcunque non representavit Photius, eidem æquum est adjudicare, quæ Photius exhibuit: ergo & Jesum Deum esse, & Virgine natum, & humani generis Servatorem scripsit Iosephus, & *Ἐπιτομῆς* Herodis meminit, ut pote quæ istuc à Photio commemorentur. Videant ergo Adversarii utrum malint, vel prius hoc Iosephi de Jesu testimonium, vel postremum hoc nobis concedere. De Iosephi Archaeologia jam antè egerat Photius Tmemate lxxvi: at ejus initium ac finem designasse contentus; in reliquis de Iosepho tantum ipso disseruit: proptereane dicemus supposititiam esse omnem Archaeologiam Iosephi, præter finem & initium? Ex Gorionida vero silentio quid homo sanus possit colligere, non intelligo: nam Judæi alicujus satis recentis factum esse absurdam hanc historiam, acute probavit Scaliger adversus Munsterum, eique viri deinceps eruditi complures assensu sunt. Atqui Iosephum Græcum, non accurate interpretari, sed in pauciora contractum popularibus suis exhibere fraudis architecto propositum fuit. Quis autem miretur verpum illum, pro more recentium Judæorum vafrum & versipellem, tam illustrem locum gentiles suos celasse, neque testificatione sua confirmatum ivisse? Itaque existimare possumus duas causas habuisse Gorioniden, quamobrem id testimonium in librum suum non retulerit, studium bre-*

Secundum argumentum.

Baron. ad Ann. Chr. 14. cap. 226.

Casub. ad Ann. Baron. Exercit. 16. ad ann. 54. cap. 221.

Iustin. Dialog. cum Tryph. Euseb. Hist. lib. 4. cap. 18. Hackspan De usu libror. Rabb. cap. 1.

Scalig. Fleuch. Tribur. cap. 4.

vitatis, & partium suarum. Caterum quam parum valeat infiriale argumentum commemorare nihil attinet.

Tertium argumentum.

XIV. Quod cum iis quæ præcedunt, & quæ sequuntur, minus coherere videatur illa *πλειονη*, hinc aliam repudiandâ illius rationem ducunt Adversarii, atque eam quidem levem prorsus, si quid video, & infirmam. Familiare quippe est Historicis disconvenientes & diversas narrationes congerere, prout rerum postulat varietas, nulla quaesita argumentorum commissura. Ni faciant, magna quippe voluptate Lector, magnis historia fraudetur ornamentis, infinitis sese ipse Scriptor angustis impediatur, & in conectendis singulis & aptandis frustra defudet, ac legem præterea pervertat Historia, quæ temporum ordinem, non rerum persequi debet, uti præclare hic à Josepho factum est. Nam quamvis ea, quæ proxime subest, Paulinæ & Decii Mundi historia contigerit ante Christi mortem, quæ narratur in hoc Josephi loco, non minus propterea ordo temporum ab eo servatus est: nec enim mortem tantum Christi, sed vitam etiam, munus, ac res gestas, velut in brevi tabella, complexus est, quam in id tempus conjecit, quo vixisse eum constabat, non vero singula per annos digesta explicare instituit. Quem morem nobilissimos Historicos servasse demonstrat Casaubonus.

Casaub. adv. Baron. Exerc. II. ad Ann. 21. cap. 11.

Quartum argumentum.

XV. Ad hæc falsum esse affirmat Blondellus, quod illic legitur, *πολλὰς ἔθνη κὰθ' ἑαυτὰς*. Plurimos à gentibus ad se pertraxit: cum ex Ethnicis unam tantum, alteramve mulierem ad suam sectam Jesus Christus traduxerit. Verum id quidem, at totas subinde gentes per Apostolos ad se convertit. Ad suum ergo tempus respexit Josephus, quo maximis jam incrementis Christianum nomen florebat, & Christo jure tribuit, quod per Christum, ac Christi virtutem facere se Apostoli prædicabant.

Quintum argumentum.

XVI. Addit deinde Christianos, ex Gentibus & Judæis promiscue collectos, *φύλον* dici non potuisse. De significatione dictionis, *φύλον*, disputent Grammatici: ego quidem pro certo habeo, *καὶ ἑθνη* sectam Christianorum, *φύλον*, recte dici posse. Præterea quis ab Hellenista Judæo accuratam Græcæ orationis munditiam expectet?

Sextum argumentum.

XVII. Absurdum postremo esse ait, Josephum, cujus in Ethnicorum vanitatem potius, quam in Apostolorum disciplinam animus inclinabat, fatentem inducere, Prophetas prædixisse casus ac gesta Christi Jesu, ac reditum præsertim ad vitam. Verum eodem sensu id dictum est, ac superius illud: *ὁ χριστὸς ἔσθ' ἡμεῖς*. Quod perinde est, ut si dixisset, cum credatur hic esse Christus, prædictiones Prophetarum, quæ genti nostræ Messiam sponponderunt, in eo feruntur exitum habuisse.

Septimum refertur Tanaquilli Fabri Dissertatio super hoc Josephi testimonio de Christo Jesu.

XVIII. Nunc adoriendus mihi est Tanaquillus Faber, popularis meus, vir ingenio florens, dum viveret, & liberalibus disciplinis perpolitus, qui (nec id enim sileri decet) cum ex sanctæ Ecclesiæ Catholice sinu, in quo natus fuerat & educatus, juvenili quadam levitate profugisset, ætate maturior & consilio in eum redire rursus, & agniti errorem ejurare gestiebat, quemadmodum paucis ante obitum annis, pro candore suo, literis ad me datis significavit: verum nimis cunctantem inopina mors oppressit. Is testimonii hujus veritatem & *ρησώματα* epistola bene longa oppugnavit, partim recusis argumentis, quæ jam ab aliis fuerant intentata, & nos proxime retudimus, partim novis excogitatis. Nos singula breviter expendemus. Ac primum observat Sacerdotum genere prognatum fuisse Josephum, additum sectæ Phariseorum, quos præ aliis Christus Jesus sibi incessendos proposuerat, proindeque verisimile non esse laudatum eum esse à Josepho, qui Josephi gregales gravissimis injuriis affecerat. At Phariseus quoque fuit Paulus, & Christianæ quidem legi infensissimus, cui tamen demum paruit: Josephus contra, generis ut volens *ισραηλιτῆς*, & Phariseorum sodalis, Vespasianum tamen capitalem Judaicæ gentis hostem, aut Messiam esse credidit, aut credere se finxit. Styli deinde discrepantiam vir eruditus obtendit: frigidum esse ait, & laxum, hæerere, sudare, balbutire, qui hoc *ἐμβλημα* operi accudit. Felicem Tanaquillum, cui tam emunetas nares largitus est Deus: nobis quidem tam acutis & solertibus esse non licet; nam nihil horum mihi subolere fateor, nec ovum mihi videtur ovo similis, quam *πλειονη* hæc reliquarum Josephi scripturarum similis est. Tum hæc culpata verba: *ἰσθὲς ἡμεῖς*. *Jesus quidam*: quam postremam voculam notare ait vilem, aliquem homuncionem, cum sequentia maximis eum laudibus ornent. Eusebianæ quidem Historiæ codices dictionem, *ἡμεῖς*, exhibent; secus vero libri Demonstrationis Evangelicæ; secus ipsa Josephi exemplaria; secus Hieronymus, cujus hæc interpretatio est: *Eodem tempore fuit Jesus vir sapiens*; secus Ildorus Pelusiotæ, & Cedrenus, & Suidas, & Nicephorus. Quocirca expungendam esse voculam hanc ex Historia Eusebii manifestum est. Subest postea apud Josephum: *εἶσα ἅπλων ἀνδρῶν λέγειν χρὴ ἢ ἂν ἄλλοθεν ἔρχων ποιῆσαι*. Si modo eum oportet virum dicere: erat enim mirabilium effector operum. Ad ea sic ratiocinatur Faber: Josephus hominem dici non vult Iesum; Deum

igitur esse vult, quod de Messia suo numquam Judæi arbitrati sunt; ac Deos itidem habere debuit, Mosem, Eliam, Elisæum, aliosque mirabilium quoque operum perfectores. Nego enimvero Judæos Messia suo *θεόμητα* numquam adscripsisse, quod contra factum infra in Propositione nona à me demonstrabitur. Præterea dictum hoc esse apparet *ἡ γῆ*, & oratorio more, ut prodigiorum à Jesu patratorum admirabilitatem, & beneficiorum in homines collatorum magnitudinem extolleret: ac si dixisset: Tanta gessit Christus Jesus, ut Deo quam hominibus propior videatur. Prisci Heroës propter res præclare gestas & beneficentiam, Dii ab hominibus habiti sunt. Hinc natum proverbium, Homo homini Deus. Unde Plinius: *Deus est mortali juvare mortalem*. Hinc orti omnes Ethnicorum Dii. Hinc & Reges plerique divinos honores consecuti sunt. Syracusani, teste Plutarcho, Dionem, propter restitutam sibi non semel libertatem, Servatoris, & Dei titulis decorarunt. Athenienses, teste eodem, Antigonom & Demetrium, similem ob causam, Deos Servatores appellarunt, & tanquam Deos colerunt, etiamsi mortales homines esse certo scirent. Antiochus Dei cognomen tulit, propter liberatos Timarchi tyrannide Milesios. Milites Romani Siccium Dentatum, propter navatam fortiter & feliciter ipsius ductu operam, Patrem, Servatorem, & Deum appellavit apud Dionysium Halicarnasseum. Faliscorum liberi Camillo, qui eos sibi à præceptore proditos liberaliter dimiserat, eadem nomina tribuunt apud Plutarchum, Cicero: *Te in dicendo semper putavi Deum*, propter facultatis excellentiam. Terentius: *Facio te apud illum Deum*, dum tuas virtutes prædico. Virgilius de Augusto: *Namque erit ille mihi semper Deus*, propter ipsius in me beneficia. Quidam apud Terentium contrario sensu hominem se esse negat, quod dum vagaretur animus, in loquendo lapsus esset: *Censen hominem me esse? erravi*. Pleni sunt hujusmodi locutionum Scriptores antiqui, quorum scriinia compilare nihil necessè est. Factum id apud Ethnicos, dixisset Faber, non item apud Judæos, cultores veri Dei, quem de se ipsum dixisse sciebant: *Dominus zelotes nomen ejus, Deus est amulator*: quamobrem Herodem, cum Cæsarea Deum se salutari ac proclamari sivistet, Deo impietatem ulciscente, non multo post atroci morte consumtum interivisset. At sæpe tamen magistratus in Libris sacris dicuntur *אלהים, Dii*. Nec locutionibus hujusmodi Christiani abstinere. Gregorius Nazianzenus Christianum ait filium Dei veri, cohæredem Christi, & Deum ipsum; & eundem adhortatur ut egenis Deus fiat, Dei misericordiam imitando. Notissimum est Matthiæ Corvini Pannoniæ Regis epitaphium, quod refert Jovius:

*Corvini brevis hæc urna est, quem magna fatentur
Facta fuisse Deum, sua fuisse hominem.*

Tristem postmodum ac putidam elegantiam his inesse scribit Faber: *διδασκαλος ἀθηναίων τῶν ἑλλήνων αὐτὸν ἰδόντῃ διχρημάτων*. Mihi vero in affectatum hoc esse videtur & simplex, tantumque ab omni tristitia, quantum ab omni ascita & ambitiosa elegantia abesse: quod sic reddas: *Præceptor hominum qui veris libenter assentiuntur*. Tum subjungit eum insanire qui hæc scripserit: *τῶν θεῶν μερομήτων ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία πρὸς αὐτὸν θαυμάσια ἐρηκότων*. Cum divini Propheta hæc, aliæque plurima admiranda de eo dixissent. Attendisset Faber, quicumque Jesum esse vel haberi dixerit Christum, & tertio post obitum die ad vitam rediisse, quod proxime dixerat Josephus, consequens esse ut dicat eundem Prophetarum oraculis esse vel credi prænuntiatum: quod sexta nostra probat Definitio.

Postquam Jesum questus est Faber nimis in hoc testimonio elatum fuisse præconiis, nunc contrariam orditur næmiam, neque satis multa de Christo Jesu, pro eo ac meritis fuerat, dicta esse arguit ab eo qui Messiam eum credidisset. Ait itaque Josephum, si testimonii hujus verus fuisset auctor, debuisse quid esset Christus, quæ ejus officia, Græcis exponere, in quorum gratiam ἀρχαιολογίαν suam scripsisse eum opinatur, propter hæc ipsius verba ex Præfatione: *ταῦτα δὲ τῶν ἐπιστολῶν ἐνεργητικῶν πραγμάτων, νομίζων ἀπασί φανεῖσθαι τοῖς ἑλλήνων ἀξίαν αὐτοῦ*. Quæ sic interpretanda esse censet Faber: *Hanc commentationem suscepi, ratus Græcis omnibus visum iri studio dignam*. Atqui in gratiam Romanorum, non Græcorum opus hoc esse conditum sciunt, quibus Josephi cognita vita est. Verum Fabro fraudi fuit vox, *ἑλλήνες*, quæ Ethnicos omnes, non Græcos solum, notat apud Hellenistas, & veteres Christianos. Ut ut est, hoc ipso argumento, quo nos urget, sententiam nostram confirmat. Fatemur enim Josephum exponere debuisse quid esset Christus, & fuisse haud dubie expositurum, si Jesum pro Messia habuisset: quod cum inexplicatum prætermiserit, recte concludimus non id sibi voluisse, Jesum vere esse Christum, sed cum esse qui Christus cognominatus est. Cognominis autem hujus causas explicare nihil necesse fuit. Collato deinde Josephi testimonio de Johanne, cum hoc testimonio de Jesu, paratragædiat, &

Plin. lib. 2. c. 7.

Plutarch. Di-
ne.
Plutarch. De-
metr.

Dion. Hal. lib.
10.

Plutarch. Ca-
mill.

Cicer. 1. de
Orat.

Terent. Ad. 4.
1. 19.

Virgil. Ecl. 1.
Terent. Ad. 4.
2. 40.

Exod. 34. 14.

Greg. Naz.
Orat. ceteri φιλῶν
πρωτίως.

magnam inter utrumque discrepantiam pro suo acumine observat, quam nos neutiquam agnoscimus. Tum quaerit cur illic nulla extet *ἡ ἀποστολική* Johannis Baptistae mentio: quia nimirum neque doctrinam Judaeorum de expectato Messia hoc opere exponere statuerat, neque Jesum esse Messiam sibi persuaserat. Hic ipse vero Faber, qui nihil *ἡ ἀποστολική* Johannis dictum esse questus est, rationem comminiscitur quare id fieri non debuerit. Non vult, ubi velis; ubi nolis, cupit ultro: ita in utrumque paratus est, quicquid respondero, contradicere. Secundum ista, inter hanc *ἡ ἀποστολική*, & quae proxime antecedunt, quaeque subnexa sunt, disconvenire docet, quod nos jam supra refellimus. Tum locum indicat, in quem aptius fuisset inserta, & deinde fallendi praecipua dat, ac ipsa subjicit verba, quibus ad fraudem comparandam uti debuisse ait fabricatorem doli: cuiusmodi sane non egebat documentis, qui non fallebat. Exin Hieronymum, quod Graeca haec, *ὁ χριστός ἦν Ἰησοῦς*, sic non expresserit, *Hic erat Christus*, sed ad hunc modum, *Hic credebatur esse Christus*, fraudis conscium facit; atque ita duos damnare mavult, quam unum absolvere. Talem injuriam sanctissimo viro factam nollem, quem credere satius erat verba neglexisse testimonii quod germanum putabat, sicuti revera erat, sententiam ipsam retulisse. Vanam vero esse conclusionem, quam ex Justini, Tertulliani, Clementis Alexandrini, Origenis, & Photii silentio elicit, superius obducta à nobis secundo argumento testimonio perspicuum facit. Causam quoque attulimus in primi argumenti confutatione, quamobrem Origenes & Theodoretus, quos laudat, etiamsi integris usi essent Josephi exemplaribus, & hanc in iis *ἡ ἀποστολική* legisent, non propterea tamen exultimare debuerint Josephum esse Christianum. Quod vero ex Origenis testimonio consequi opinatur, Josephum, non modo in gratiam Christi Jesu non scripsisse memoratam hanc, quam nunc agimus, *ἡ ἀποστολική*, sed alia contra loco eodem scripsisse, quae ad Jesu minuendam existimationem, eumque vulgo traducendum pertinerent, omnino mihi praeter rationem creditum ac dictum esse videtur. En tibi verba ipsa Origenis de Josepho è Tomo undecimo in Matthaeum: *καὶ τὸν ἀποστόλου ἔλεγε, ὅτι ἦ ἰσχυρὸν ἦν αὐτῶν ἡ κεραιὴ ἐξ αὐτοῦ ἡ χριστός, ἔδωκεν ἡ τὸν ἰσχυρὸν ἀποστόλου ἡμετέριον τοῦ αὐτοῦ. Et vero mirabile est, quod cum Jesum nostrum non agnosceret esse Messiam, nihilominus tale iustitiae testimonium Jacobo dedit. Rursum in libro primo contra Cellsum: *ὁ δὲ αὐτός (ἰωάννης) καὶ τὸν ἀποστόλου τῶν ἰσχυρῶν, ὡς χριστός. Idem autem (Josephus) esse Jesum esse Christum non credebatur. Ex his, inquam, duo colligit Faber, Josephum non habuisse Jesum pro Christo, proindeque adulterinum esse testimonium, in quo dixisse fingitur Josephus Jesum esse Christum; imo etiam Josephum adversus Jesum scripsisse. Prioris conclusionis falsitatem arguit legitima, quam attulimus, horum verborum expositio: *ὁ χριστός ἦν Ἰησοῦς*, quae ita accipienda sunt, ut accepit Hieronymus: *Credebatur esse Christus*. Posteriorem refellunt haec ipsa, quibus nititur Faber, verba Origenis, *Jesum non agnosceret esse Messiam; Jesum esse Christum non credebatur*; idem enim de Pilato, idem de Herode, idem de Suetonio, idem de Tacito, idem de Antonino Pio, idem de Marco Philosopho dici potest. An ideo recte concludemus Pilatum, Herodem, & alios quos dixi, adversus Christum scripsisse? Nec ista sine steterit critica Tanaquilli facultas: non modo enim in Origenis verbis eam olfecit sententiam, quae alii suboluisse nemini; Josephum videlicet adversus Jesum scripsisse; sed & ea insuper, quae scripserat, odoratus est; (quod facere quoque attentavit Johannes Cloppenburgius in Epistola ad Capellum) atque auctorem item adulterandi Josephi, & strophæ artificem conjectura deprehendit esse Eusebium. Nos aperte & simpliciter agimus; & ut iis detrahère non audeamus fidem, quae palam sunt; ita nec iis, quae nusquam sunt, adhibere: nec tantum nobis licere arbitramur, ut *ἡ ἀποστολική* codicum omnium consensu, praeceptorumque Scripturarum suffragiis nixam repudiemus, ac conjecturas interim, acutas, ut voles, & eruditatas, sed meras tamen conjecturas admittamus. Cum ceteroqui Christianum hominem deceat parti huic favere quam defendimus; & anteposita quidem veritate rebus ceteris, optare saltem, ut quae veram doctrinam confirmare possunt, vera ea ac sincera sint. Sed nunc institutum persequamur.**

De editis à Discipulis Christi prodigiis. Sueton. Neron. cap. 16. Lucian. Peregrin.

XIX. Edita à Christi Discipulis prodigia, quorum in Actis meminit Lucas, quod adhuc obscura essent nascentis Ecclesiae primordia, in Ethnicorum libris non multum sane celebrantur. Quanquam Suetonius, cum Christianorum religionem appellat, *superstitionem novam ac maleficam*; & cum Lucianus scribit Peregrinum, postquam Christo nomen dedit, non mediocre sibi auctoritatem conciliasse *αὐτῶν τῶν ἑθνικῶν, & ἡ νεωτεριῶν*, hoc est, prodigiorum sive effectricem vim, sive ostentationem & jactantiam; & si quis praestigiator ac planus ad Christi partes transfirer, multis opibus brevi locupletari; videntur mirificam ipsorum virtutem incantamentis & veneficiis tribuere. Porphyrius poenam Ananiae & Saphirae à Petro illatam commemorans, trahit quidem

dem in calumniam, non tamen negat. Mox autem ut adolescere cepit Ecclesia, perpetrata à Christianis miracula Scriptores coetanei memoria tradiderunt. Velut insigne illud, quod Marco Aurelio adversus Marcomanos & Quados pugnanti contigit, cum Romano exercitui, angustiis locorum presso, & aquae penuria laboranti, imbres de caelo Christiani milites impetrarunt, dum grandine & fulminibus copia Barbarorum obruerentur. Id Marcus ipse Imperator literis suis ad Senatum datis publice testatus est. Itaque in Christianae causae patrocinium miraculum hoc jactasse Apollinarem Hierapolitanum Episcopum scribit Eusebius; in suo nempe, uti conjicio, ad Marcum Imperatorem Apologetico. Rem tanquam vulgo cognitam & creditam refert Tertullianus in libello supplici ad Scapulam Africae provinciae Praesidem, auctoritate etiam literarum Marci Aurelii confirmat in Apologetico ad Romani Imperii Antistites. Quod sane facere non essent ausi, vel Apollinaris, vel Tertullianus, si res dubia fuisset, aut literae suppositae. Eusebius, Orosius, & Xiphilinus extare illas sua cujusque aetate ex aliorum quidem fide narrant: at Hieronymus in interpretatione Eusebiana Chronici, non ex aliorum relatu, sed velut rem sibi compertam asseverat. Ne id quidem fecissent Tertullianus, aut Apollinaris, si prodigii hujus auctor fuisset, vel Aegyptius ille magus Arnuphis, quemadmodum Dion aut à se, aut ab aliis confictum prodidit; vel Julianus magus alter, quem miraculi hujus effectorem à quibusdam dictum fuisse ait Suidas. Adscribit Julius Capitolinus Marci Imperatoris pietati & precibus, Antonini Pii Themistius, patrem cum filio confundens, qui & eum in tabula quadam depictum vidisse se narrat, cum imbres de caelo posceret & impetraret; milites vero exciperent galeis & potarent. Utris tribuat, Magisne, an Marco, dubitat Claudianus: sic enim ait:

*Chaldea mago seu carmina ritu
Armavere Deos: seu, quod reor, omne Tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.*

Lampridius in Heliogabalo: Quum Marcomanis bellum inferre vellet, quos Antoninus pulcherrime profugaverat, dictum est à quibusdam per Chaldaeos ac Magos Antoninum Marcum id egisse, ut Marcomani populo Romano semper devoti essent, atque amici; idque factum carminibus & consecratione. Facile equidem Baronio assentior, suspicanti Christianorum precibus concessum à Deo beneficium, Magis tribui ab Ethnicis, qui Christianos magiae insimulabant. Probari potest hac conjectura proxime allatis Lampridii, & Claudiani suffragiis: quos enim Magos appellant, ipsi videntur esse Christiani: nam Ethnicis, rerum ad Christianos pertinentium imperiti, Christianos à Judaeis neququam distinguebant: Judaei autem Chaldaeorum progenitorum suorum nomine noscebantur. Hinc Philo Libros sacros ex Chaldaica lingua conversos fuisse ait. Hinc oraculum vetus quod referunt Justinus, & Eusebius:

*μυῦοι χaldaῖοι σοφῶν λόγον, ἢ δ' ἀπ' ἑβραίων
ἀποφθῆκτον ἀνακτι σβαλοῦροι θῆν ἀγῶς
Soli Chaldaei sapientiam sortiti sunt, & Ebraei,
Pure colentes Deum regem per se genitum.*

Chaldaei, & Ebraei, ἐν δὲ δύοιν Chaldaei enim proprie dicti vanissimis religionibus dediti erant. Priscianus in Periegesi Judaeos appellat,

*Chaldeo nimium decoratam sanguine gentem,
Arcanisque Dei celebratam legibus unam.*

Verum hos perperam cum Phoenicibus confundit. Adde Magorum praestigis numquam delectatum fuisse Marcum: quod de eo Xiphilinus, & ipse quoque de se Marcus affirmat in aureo libello τῶν ἐς ἑαυτὸν. Habetur harum literarum exemplar apud Justinum, ad calcem Apologiae secundae; sed ejus νοθείαν & κισθῆλιαν, tum etiam novitatem, quod Justiniano recentius sit, tot argumentis approbarunt viri eruditi, & Criticæ artis principes, Josephus Scaliger, & Salmasius, ut nihil contra opponi possit.

Memorable & illud prodigium est, quo Eugenii & Arbogastis rebellionem fregit Theodosius, & adversus robustissimum exercitum magis orando quam feriendo pugnavit, ut Augustini verba usurpem. Is se milites, qui praelio interfuerant, audisse refert, cum dicerent extorta sibi esse de manibus quaecunque jaculabantur, cum à Theodosii partibus in adversarios vehemens ventus iret, & non solum, quaecunque in eos jaciebantur, concitatissime raperet; verum etiam ipsorum tela in eorum corpora retorqueret. Rem inusitatam, & mirabilem dicendo amplificavit Orosius; carminibus vero suis celebravit Claudianus, à Christi fide licet alienus, & ad virtutem Dei, pietate Theodosii ac precibus inflexi, retulit:

E

Hieron. Epist. ad Demetriad. De virgin. fer. c. 7. & Euseb. Præp. Evang. libr. 5. cap. 1.

Euseb. Hist. l. 4. c. 26, & 27. & l. 5. c. 5. Terull. ad Scapul. c. 4. Apol. cap. 5. Euseb. Chron. Oros. l. 7. c. 15. Xiphilin. Marc. Aurel. Dion. apud Xiphil. in Marc. Aurel. Suid. in ἑβραῖοις, & in ἑβραῖοις. Jul. Capitol. Marc. Aurel. cap. 24. Themist. Orat. ad Theodos. Claudian. in 6. Conf. Honor.

Baron Ann. 176. cap. 8.

Phil. l. 2. de vit. Mos. Justin. in Paræno. Euseb. Demonstr. l. 3.

Xiphilin. in Marc. Aurel. Marc. Aurel. libr. 1.

Scalig. Anim. in Euf. Chron. Salmas. in Jul. Capitolin. Marc. Aurel. August. de Civ. Dei. libr. 5. cap. 26.

Oros. l. 7. c. 15. Claudian. De tertio Consul. Honor.

lemma Epistola ipsius, quemadmodum representatur ab Eusebio.) Hac epistola Christianorum commendatur pietas, & constantia in toleranda morte potius, quam ut Ethnicorum impietati obsequantur; tum & fortitudo in periculis; præcipue vero cum terra motibus quassaretur; quo tempore animo concidentibus Ethnicis, tum maxime Deo confidebant Christiani. Addit Imperator complures Provinciarum Rectores ad Patrem suum de iis scripsisse, ipsumque adeo Rescriptis suis cavisse, ne quis negotium iis facefset, nisi adversus Imperium quidpiam molerentur; se Constitutionem eandem velle servari, delatos Christianismi nomine absolvi, delatores puniri. Hoc decreto adductus videtur Melito Sardinus, ut in Apologia ad eundem Imperatorem, ipsum diceret idem cum patre Antonino, & avo Hadriano de Christianis sentire. Quippe & Rescripto ad civitates Græcas veterat Antoninus Pius tumultus adversus Christianos concitari. Laudatur id Rescriptum ab hoc ipso Melitone in eodem Apologetico, & à Marco etiam Imperatore in commemorata superius Epistola ad Commune Asia. Cum ergo Apollonium data Christo fidei accusasset quidam, crurifragium & capitale supplicium adversus accusatorem decretum est; uti narrat Eusebius. Lucianus quoque, pietatis omnis ac religionis derisor, cum Christianam traducere vult, tum eam vel maxime extollit: nam in libello adversus Peregrinum Philosophum, qui ad Christi castra transferat, eoque nomine fuerat in carcerem detrusus, summa Christianos eum caritate ac liberalitate profecutos fuisse ait, pias mulieres custodiae foribus assedisse, viros consolandi & adjuvandi gratia à Communi Christianorum legatos somnum una & cibum cepisse: summa id eos alacritate facere solitos, cum aliquid ejusmodi incidisset, neque labori aut bonis parcere, universa in egenos prompto animo profundere, mortem contemnere & sponte obire, se quippe futuros immortales sperare; sic à suarum legum latore accepisse, uno eos inter se germanitatis vinculo obstrictos esse; & postquam semel à Diis Ethnicorum desciverunt, ad ejus præscriptum vitam instituerunt, & debitum ei cultum ac honorem exhibuerunt, tum vero sua omnia præ eo parvifacere, & sibi, Christianisque reliquis communia dicere. Quæ omnia ab impuro Sophista in Christianorum opprobrium jacta, vera agnoscimus, summoque ipsis honori esse arbitramur. Clariora etiam reperias in Dialogo, qui inscribitur Philopatris, & Luciani nomen præ se fert: Christi quippe & Christianorum nominatum meminit, plurima profert ex Evangelio, & Apocalypsi Johannis, ex Actis Apostolorum, & ex Epistolis Pauli, cujus os & habitum depingit, & evedionem in calum refert. Christum appellat Christum, pro temporum illorum more, quo nomen istud à bonitate, non ab unctione ductum credebatur ab Ethnicis, apud quos ungenitorum Sacerdotum aut Regum mos erat inusitatus. Illud ex Suetonio, & Galeno, & ex vetustissimis Ecclesie Doctoribus, Justino, Theophilo Antiocheno, Clemente Alexandrino, Tertulliano, & Lactantio intelligitur. Error fortasse ductus est ex inollescente jam tum apud aliquos perverfo illo more confundendæ pronuntiationis Græcarum vocalium η & ι, quem ab Æolibus Latine linguæ auctoribus profectum suspicor, quibus ι in η mutare proclive fuisse tradunt Grammatici. Ex eadem prava iotacismi consuetudine factum reor, ut Veteres scripserint, χριστός, cum diphtongo. Ex Christianarum autem rerum periticia, quæ major in hoc Dialogo, quam in reliquis Luciani scriptionibus elucet, colligi potest eum alterius esse auctoris.

XXI. Cæterum ex Luciani Pseudomanti, & libello De morte Peregrini, sed & multo magis ex Tranquilli, Plinii, & Taciti memoratis testimoniis discere licet, quanta incrementa Christiana jam res cepisset. Quo pertinet L. Seneca, his etiam temporibus antiquioris, adversus Judæos, quorum nomine tunc Christiani vulgo cogniti erant, expostulatio, quam refert Augustinus: *Interim usque eo sceleratissima gentis consuetudo convuluit, ut per omnes jam terras recepta sit. Victi victoribus leges dederunt.* Quæ verba in suum Itinerarium transtulit Numatianus, de Christianis sub Judæorum nomine sic differens:

*Latius excise gentis contagia serpunt,
Victoresque suos natio victa premit.*

Idem de Judæis à Dione proditum est: καὶ ὅτι, inquit, καὶ ὅσα τῶν ἐθνικῶν τὸ νόστον, κολυθεῖν μὴ ποδῶν, ἀλλ' ἐνδὸν ἢ ἐν τῷ σώματι, ὡς καὶ ἐς παρρησίαν ἢ νομίως ἐκινῆσαι. Est etiam apud Romanos genus istud, imminutum quidem sepe numero, adeo tamen auctum, ut vim legum pervicerit. Quamobrem Tertullianus in Apologetico, multitudinem Christianorum, innocentie ipsorum argumentum esse dicit; quippe non solum bello cuilibet pares ipsos fore, si arma sumere vellent; sed inermes etiam Reipublice plurimum esse nocituros ἀνομιῇ & ἀνομίᾳ, secessione solum facta; quæ si fieret, ad magnam solitudinem ac vastitatem Romanum Imperium fuisse rediturum. Invalescente itaque Christiana secta, Reipublicæ metuentes magistratus, novi dogmatis

E ij

Euseb. Hist. lib. 4. cap. 13.

Euseb. Hist. lib. 4. cap. 26.

Euseb. Hist. l. 5. cap. 21.

Sueton. Claud. cap. 25. Galen. De diff. pulsuum, lib. 3.

Justin. Apol. 2. Theoph. ad Autol. lib. 1. Clemens Alex. Strom. 2. Tertull. Apol. cap. 3. Lactant. Instit. lib. 4. cap. 7. Constantin. Orat. ad ecclesiam Sanct. c. 18. in Acrostichid.

De Christiane Religionis incrementis, & Christianorum martyriis. Augustin. De Civit. Dei, lib. 6. cap. 11. Rutil. Numat. lib. 1. Itin.

Dio. lib. 37. Xiphil. Pompeio.

Tertull. Apol. cap. 37.

Sueton. Claud. cap. 25. Neron. cap. 16. Tacit. Ann. libr. 15. cap. 44. defensores coercendos censuerunt. Eos Claudius exiliis, exquisitis tormentis Nero pro indole sua multavit. Auctor Suetonius; auctor & Tacitus, cujus hæc verba sunt: *Percussibus addita ludibria, ut ferarum tergis conlecti, laniatu capum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi, atque ubi defecisset dies in usum nocturni luminis urerentur.* Qua rei atrocitate permotus Historicus, ab his licet partibus sese alienissimum ferens, vulgo fuisse damnatam, & publicam miserationem excitasse scribit. Immanem hanc quoque sævitiam carpit Juvenalis:

Juvenal. Sat. 1. & 8.

*Pone Tigellinum, tædæ lacebis in illa,
Quæ stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latus mediam sulcus diducit arenam.*

Et alibi:

Ausi, quod liceat tunica punire molesta.

Saxum visitur Romæ, Neroni inscriptum, *Ob provinciam latronibus, & his qui novam generi humano superstitionem inculcabant, purgatam.* Sequentibus dehinc annis, cum Flavianum Clementem, Domitiani patrualem, ejusque uxorem Flavianam Domitillam, Domitiani sororem, Glabrioem quoque, & alios complures, Judaicæ religioni addictos fuisse, eamque ob causam Cæsaris sævitiam expertos scribat post Dionem Xiphilinum, intelligere licet fuisse Christianos: nam sub Judæorum appellatione, ut dixi, Christiani quoque apud Ethnicos harum rerum parum consultos veniebant. Unde Suetonius Judæos, impulsore Chresto, tumultus edidisse scribit. Itaque Domitillam confessione Christiani nominis nobilitatam, & in exilium fuisse actam tradunt Eusebius, & Hieronymus: quod de hominibus imperatorii generis, proptereaque illustribus, & vulgo notis confictum esse & falsum nemo sanæ mentis dicere queat. Atque hanc sane Clementis, & Domitillæ calamitatem, per Stephanum mulieris libertum Domitiano interitum constasse narrat Philostratus. Atqui declarat ea res quantum jam potuerit Christiana disciplina, quæ hujus ordinis & loci homines, aulicis delictis innutritos, & fictiorum numinum cultu insuetafactos, ad meliorem sententiam traducere & instituire potuerit. Denique per hæc & sequentia tempora tam male accepti sunt publice ac privatim Christiani, ut non temperarit sibi nobilis ille Jurisconsultus Ulpianus, consiliarius Alexandri Severi, & Magister Scrinii, quin scriptis suis Christianum dogma sibi confutandum proponeret.

Christo Jesu divini honores tribuit ab aliquibus Romanorum Imperatoribus. Cicero pro Flacco.

XXII. Mirifica hac ergo Christi, Christianorumque virtute excitati Imperatores aliquot Romani, Christum censuerunt inter Deos referendum, honoresque illi divinos tribuerunt. Princeps in his Tiberius, de rebus à Christo præclare gestis certior factus à Pilato, retulit ad Senatum ut inter Deos allegeretur. Abnuvit quidem Senatus, sive propter supplicii dedecus, quo extinctus est Christus; sive propter Judaicæ gentis infamiam, quam his verbis jam ante notaverat Cicero: *Sua cuique civitati religio, Læli, est; nostra nobis, stantibus Hierosolymis, pacatisque Judæis, tamen istarum religio sacrorum à splendore hujus Imperij, gravitate nominis nostri, majorum institutis abhorrebat: nunc vero hoc magis, quod illa gens, quid de Imperio nostro sentiret, ostendit armis; quam cara Diis immortalibus esset, docuit, quod est victa, quod elocata; sive quod se inconsulto rem jam transactam esse videret Senatus, sive quod externa sacra recipi jam vetuisset, ut est apud Livium, sacrificulos, vatesque Foro, Circo, Urbe prohibendos esse, vaticinos libros conquirendos & comburendos, & omnem denique disciplinam sacrificandi, præterquam more Romano, abolendam esse decrevisset. Ut ut est, perseveravit Tiberius in sententia & benevolentia adversum Christianos, & pœnis propositis eos accusationibus prohibuit. Auctorem habemus Tertullianum, scriptorem quidem Christianum, sed fidei nihilo magis suspectæ; cum hæc objecerit Senatui ipsi, Populoque Romano, qui rei falsitatem facile deprehendisset ex Commentariis publicis, iisque potissimum, quibus res sub Pilato gestæ continebantur, & quorum fidem non semel implorat Justinus. Hæc vero longe diversa erant à suppositiis aliis Pilati Actis, quæ Maximini subinde avo conficta sunt. Quibus autem utebantur Tessaeræcædatitæ Heretici, Justini ætate proximi, ea videntur ex prioribus illis, quæ allegabat Justinus, sed adulterata & corrupta profluxisse, utpote discrepantia ab illis & diversa. Quæ Tempa passim Hadrianus sine idolis condidit, ea ferebatur esse Christi nomini consecraturus, nisi sacrorum consultores deteruissent, veriti ne id si fecisset, ad Christi partes relicto idolorum cultu univervi transirent. Proditum id à Lampridio, in cujus sententiam mox diligenter inquiram. Narrat idem Alexandrum quoque Severum Christo Templum extruere, eumque in Deum cooptare voluisse, & pie coluisse in larario, sæpiusque hoc effatum, sive à Judæis, sive à Christianis sibi traditum pronuntiasse, & per præconem, quum aliquem emendaret, proclamari jusfisse: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Denique in præjudicium pro Christia-*

T. Livius libr. 39.

Tertull. Apolog. c. 5. & 21.

Justin. Apol. 2.

Lamprid. Alexandr. Scv. c. 41, & 51.

norum causa trahere possumus, id quod jam fecerunt Melito, & Tertullianus, & ex utroque Eusebius, quotquot nefarii & crudelitate insignes fuere Romanorum principes, bellum indixisse Christianis, eosdem fovisse, vel esse certe fuisse, quotquot aequitas sua & probati mores nobilitarunt.

XXIII. Sed revertamur ad Lampridium, quem haud me fugit Casaubono penas dedisse, quasi vanis vulgi opinionibus obsecutus Tempia Christo destinata fuisse tradiderit, quae sibi ipse Hadrianus in omnibus civitatibus condere coeperat, & suo nomini consecrare proposuerat, ut habet Spartianus in illius vita. Cogitabat autem, inquit Casaubonus, illuc simulacra mittere Hadrianus, vel praesens ipse consecrare, postquam essent absoluta. Quod cum morte praeventus perficere non potuerit, & Tempia compluria manserint imperfecta, multis post hanc aetatem annis vulgo creditum est Tempia illa simulacris carentia, Christi Jesu honori ab Hadriano fuisse exstructa. Causam cur haec in animum suum induceret, & Lampridio contradiceret, non aliam habuit Casaubonus, quam Patrum vetustiorum ea de re silentium. Verum Lampridii mentem parum videtur introspexisse vir solers cateroquin & eruditus: non enim scripsit Historicus Tempia illa quae exstruere coeperat Hadrianus, mansisse sine numinibus, sed Hadrianum Tempia in omnibus civitatibus sine simulacris jussisse fieri: quo significatur certum destinatumque fuisse Hadriani consilium, ut Tempia Christo exstruerentur, nullis omnino vel exornata, vel exornanda idolis; cum ea quae sibi, suoque nomini ipse condebat, simulacris insignita essent. Hujusmodi fuit illud, quod Jovi Olympio, ipsique Hadriano Athenis dedicatum, aram habuisse, quam ipse sibi Hadrianus erexerat, refert Spartianus. Inerant praeterea & plurima ejus simulacra, ut testatur Pausanias in Atticis. Pergit Lampridius loqui de Templis Christo Jesu ab Hadriano excitatis: *Quae hodie*, inquit, *quia non habent numina, dicuntur Hadriani*. A quibus ita dicuntur: Utiq; ab Ethnicis, qui cum Templis nomina tribuere soleant, à Diis petita, quorum honori consecrata sunt, appellare illa maluerunt de conditoris, quam de famoso inter eos, & invidioso Christi nomine. Addit Lampridius: *Quae ille ad hoc parasse dicebatur*; ab Ethnicis nimirum dicebatur; nam quis putet Lampridium, hominem itidem Ethnicum, ea de re Christianos consuluisse, fidemve illis tribuisse ullam? Ergo ab Ethnicis acceperat, Hadrianum ad hoc parasse templa, ut in iis Christus coleretur, verum à Sacerdotibus prohibitum, veritis ne si invalesceret Christiana religio, Ethnica concideret, ab incepto destitisse: quod adversariis nostris Christianis credendum est. Fallitur praeterea Casaubonus, cum scribit jussisse Hadrianum Tempia fieri in omnibus civitatibus, suo nomini sine dubio consecranda, testemque citat Spartianum. Narrat enim Spartianus Hadrianum Tempia sui nominis consecrasset, non consecranda solum destinasse. *Quae* ergo Tempia sibi exstruere coeperat Hadrianus, eadem absolverat, & instruxerat simulacris, & suo demum nomini consecraverat. *Quae* vero Christo aedificari mandaverat, iis simulacra veterat inferri, & monitu Sacerdotum imperfecta fere reliquit. Cujus generis fuit Tiberiadense, & aliud Alexandrinum, quae à Judaeis in profanos usus conversa fuisse refert Epiphanius. Verum hoc à Josepho Comite, illud ab Athanasio, repurgata ac perfecta sunt, & Christo non tam tributa, quam restituta. Minime vero jactandum id & extollendum censuerunt Christiani Scriptores; quod Ethnicis parata esset responsio, Tempia quidem Hadrianum Christo exstruere coepisse, verum poenituisse postea propositi, & mandatum revocasse, proindeque Christo destinata quidem fuisse Tempia haec, non dedicata.

Satis igitur luculenter docuisse videor scriptas in Novo Testamento historias ita res gestas narrare, uti narrantur in multis libris coetaneis, vel aetati certe proximis, quae res gestae sunt. Hoc si tenemus, quod non potest convelli, profecto veraces esse historias in Novo Testamento scriptas necesse est. Quod erat probandum.

Π Ο Ρ Ι Σ Μ Α.

Jesus est Messias.

I. **Q**uod si vera sunt, quaecunque in Novo Testamento scripta extant; si tot miracula patravit Jesus, si tot Prophetias edidit, quae deinde sunt eventu comprobatae; si ipso deinde rebus terrenis exempto, & in caelum recepto vim portentificam & prodigialem, sanctumque adeo Spiritum in Discipulos suos immisit; sicuti, dum inter ipsos versaretur, fuerat pollicitus; adeo ut gentium omnium linguis loquerentur, aegros sanarent, mortuos revocarent ad vitam, fatendum omnino est divinum hominem fuisse Jesum, pium ac sanctum, Deo afflatum, Deoque

Melit. apud Euseb. Hist. libr. 4. cap. 16. Tert. Apol. c. 5. Euseb. Hist. libr. 5. cap. 5. Defenditur adversus Casaubonum Lampridii testimonium de templis Jesu Christo ab Hadriano exstructis.

Spartian. Hadr. cap. 13.

Spartian. Hadr. cap. 13.

Epiphani. Ebionit. Hæc. 50. c. 12. & Arrian. Hæc. 69. cap. 2.

plenum; quem fraudis, vafritiei, ac vaniloquentiæ suspectum habere nefas' sit. Atqui se ipse Messiam esse palam professus est. Igitur Messias fuit. Id proponimus pro re nata, & in antecessum, quod suo loco fusius demonstrabitur.

PROPOSITIO QUARTA.

Genuini sunt libri Veteris Testamenti.

*Librorum
Veteris Te-
stamenti an-
tiquitas gene-
ratim proba-
tur.*

I. **A**B iis enim auctoribus scripti sunt, à quibus dicuntur esse scripti, & iis circiter temporibus, quibus scripti esse feruntur. Id ut obtineamus, definire ac partite loci hujus quaestio tractanda est, ac singulae Veteris Testamenti partes sigillatim exploranda. Magnum opus, si res fuse agarur & enucleate pro merito suo. Nos adhibebimus modum, & intra legitimos fines nostra sese diligentia continebit: non ita in arctum desilientes, ut quaestiones aliquas instituto operi haudquaquam penitus conjunctas obiter attingere occasione data religio sit; neque vero ita expansantes, quoad ingens ac prope infinita materies & ubertas rerum postulabit. Ac primum duobus argumentis omnium fere Veteris Testamenti librorum antiquitatem probabimus. Prius arcessemus ex Librorum sacrorum Canone, qui ab Efdra, auctoritate Synagogæ magnæ, Artaxerxis *μακεδονιος* temporibus, conflatus est: ut ad calcem Propositionis hujus demonstrabo. Unde sequitur libros ipsos, qui eo continebantur Canone, fuisse ea, quam dixi, ætate antiquiores. Alterum argumentum subministrat vetus interpretatio Græca, sive ab Interpretibus Septuaginta elaborata Ptolemæi Philadelphii ævo, quod vulgo creditur; sive multo recentiore, uti viris quibusdam eruditis visum est; sive partim ab his, partim ab aliis, ut opinati sunt nonnulli, omnium certe consensu ante Christi ætatem concinnata. Cum in ea enim libri haberentur iidem qui in Canone, prorsus hinc efficitur Christi temporibus esse vetustiores. Ex ea etiam scire licet, nomina ac titulos libris præfixos, unde ad agnoscendos auctores non inania sæpe capimus argumenta, minime illuc fuisse recentiorum hominum studio appositos, sed jam inde à prima origine istas sedes occupasse. His in antecessum generatim præmissis, singulis deinceps libris suum continget examen, sua probatio.

DE LIBRIS MOSIS.

*Divisio dis-
sertationis
hujus de li-
bris Mosis.*

I. **A**C ordiemur primum à Mosis Pentateucho: qui quoniam librorum omnium, qui supersunt, antiquissimus est, utile juxta erit & operosum vetustatem ejus & *γνησιότητά* quaestis undique argumentis tueri. Quod ut ordine fiat, Scriptorum primo sacrorum utemur testimoniis; tum decurremus ad auctores reliquos: inde alterius generis asciscemus probationes, & ostendemus Mosem ipsum, ac res ab eo gestas & literis proditas, unicum fere fontem fuisse, unde universæ propemodum per orbem gentes Deos suos, Heroas, & auctores, totamque Theologiam suam hausserunt, Phœnices dico, Ægyptios, Persas, Indos, Thraces, Germanos, Gallos, Britannos, Hispanos, ipsos etiam Americanos; præcipue vero Græcos, & Romanos, quos omnes Mosem, personatum quidem, ac certis tamen intermoscendum indicis, retulisse inter Deos, & divino cultu profecutos esse reperiemus. Quod mirabile sane est, & impietati retundendæ summopere efficax. Nam quæ se expugnari non patietur pertinacia, siquidem ostendero quidquid apud antiquissimas gentes, & ingenii ac doctrinæ laude imprimis florentes, divinum, præstans, illustre, & valde vetustum habitum est, Deos puta, Diisque prognatos Heroas, conditores etiam urbium, ac legumlatores, nihil aliud fuisse quam expressas ad Mosis exemplar imagines, & quem divinis honoribus tot homines magno affecerunt consensu, hunc summi, quem nos colimus, Dei cultorem ac servum se tulisse? Si cui ergo prolixior æquo fortasse videbitur argumenti hujus tractatio, is reputet apud se utilitatem rei ac momentum ad causam, quam tuemur, obtinendam, ita brevior etiam fatebitur. Atque hæc cum ipse mecum commentarer, miratus sum equidem sæpenumero in tanta literarum, ac sacrarum præsertim luce, neminem extitisse adhuc, qui hanc aperiret scenam, detractaque tot commentitiis Heroibus, ac Diis larva, quam iis præci ævi superstitione imposuit, Mosem Mosis restitueret, ac publice agnoscendum proponeret. Id à me factum est hæc Dissertatione, nec ita quidem, ut hoc argumentum exhaustissem me putem,